

ΜΟΝΑΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Ι.Μ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΦΡΟΥΥΡΙΟ -ΠΥΛΟΣ

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΟΛΟΚΑΘΗ

ΑΜ: 10

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ : κ. ΛΑΜΠΡΟΥ-κ. ΚΑΡΑΜΑΝΙΔΟΥ

ΜΕΣΣΗΝΙΑ (ΧΑΝΔΡΙΝΟΣ)-ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες στο δυναμικό της εφορείας αρχαιοτήτων του Νομού Μεσσηνίας χωρίς την βοήθεια των οποίων δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί αυτή η εργασία. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω την αρχαιολόγο κυρία Γιάννα Αγγελουπούλου που αποδεικνύει εμπράκτως πως η γνώση δεν είναι " κλειστό μνημείο " αλλά δρόμος ανοιχτός για τους " κατηχόμενους " στην γνώση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΘΕΣΗ	1
ΣΤΟ ΝΙΟΚΑΣΤΡΟ	2
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ	4
ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ	4
ΠΡΟΣΤΩΟ	4
ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΣ	4
ΜΙΝΑΡΕΣ	5
ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΙΕΡΟ	5
ΤΟ ΤΕΜΠΛΟ	5
ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΣΗ ΝΑΟΥ	6
Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ	7
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	8
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	9
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	10

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με την παρούσα εργασία, και στα πλαίσια του μαθήματος: " Μοναστικά Κέντρα στον Ελλαδικό χώρο: ιστορία και πολιτισμός ", μου δίνεται η ευκαιρία να παρουσιάσω ένα εξαιρετο μνημείο, το οποίο έχει χαρακτηριστεί " ως ιστορικών διατηρητέον μνημείον τον εν τω φρουρίω της Πύλου κείμενον Ι. Ναόν της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος". (Ο Ναός έχει κηρυχθεί ως αρχαίο μνημείο με την Υ.Α ΙΟ 179/332/9-8-48 απόφαση που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 29/β/23-2-1948). Πρόκειται για ένα μνημείο του τόπου καταγωγής μου στην Πύλο, του Δήμου Πύλου-Νέστορος του Ν. Μεσσηνίας. Ένα μνημείο που βρίσκεται σε ένα εξαιρετικού κάλλους φυσικό τοπίο, με μοναδικό ιστορικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον. Ιστορικό γιατί είναι η αντανάκλαση των ιστορικών περιόδων από την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204 και μετά. Και πολιτιστικό γιατί αποτελεί τόπο μνήμης για την πληθώρα των επισκεπτών στα πλαίσια μιας θρησκευτικής και τουριστικής περιήγησής τους.

ΘΕΣΗ

Σε απόσταση 288 χλμ. Από την Αθήνα, 215 χλμ. από την Πάτρα και 45 χλμ. από την Καλαμάτα εκτείνεται ο όρμος του Ναβαρίνου, ΝΔ Της Πελοποννήσου σε μια έκταση μήκους 10 χλμ. και πλάτους 4χλμ¹. Το φρούριο του Νιόκαστρου, μέσα στο οποίο είναι χτισμένος ο Ι.Ν Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, βρίσκεται σε λόφο Νότια της σημερινής Κωμόπολης Πύλου. Ο ναός αυτός καταλαμβάνει κεντρική θέση στον κατεστραμμένο σήμερα, οικισμό του φρουρίου Πύλου (γνωστό ως Νιόκαστρο). Σύμφωνα με τον Ν.Δ Κοντογιάννη το Νιόκαστρο ήταν μια νέα οχυρωμένη πόλη χτισμένη στο μεγάλο φυσικό λιμάνι της Δ. Πελοποννήσου, στο οποίο μεταφέρθηκε ο τουρκικός πληθυσμός από το Παλαιόκαστρο (παλιό Ναβαρίνο) Ο ίδιος αναφέρει την δημιουργία ενός μικρού φρουρίου " οχυρό φρουράς, το 1278 ή 1282-1289 από τον Νικόλαο de st. Omer ²". Πρόκειται για τον Νικόλαο Β' φράγκο ηγεμόνα των Θηβών, ο οποίος νυμφεύτηκε την χήρα του Γουλιέλμου Βιλεαρδουίνου. Αυτός ήλεγχε πλέον την ευρύτερη περιοχή όντας ιδρυτής του Παλαιοκάστρου. (ιδρυμένο στο αρχαίο Κορυφάσιο, την Πύλο των κλασσικών χρόνων). Η παρουσία του σημερινού ναού Μεταμορφώσεως του Σωτήρος είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με αυτήν την μεταφορά, του παλαιότερου φρουρίου στο Νέο (Νιόκαστρο), και αυτό γιατί δημιουργήθηκε επί των ερειπίων προϋπάρχοντος τζαμιού όπως αναφέρεται από τις πηγές στην περιοχή αυτή. Η πορεία, επομένως των οχυρώσεων της Πύλου δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί παρέκβαση καθώς η ίδρυσή τους, με την ταυτόχρονη παρουσία ξένων και διαφορετικών κατακτητών προσδιορίζουν το μνημείο.

¹ (Ηρώ-Αλεξάνδρα Βαλσαμάκη 2012)

² (Ν. Κοντογιάννης χ.χ.)

ΣΤΟ ΝΙΟΚΑΣΤΡΟ

Η ήττα των Τούρκων στην Ναυμαχία της Ναυπάκτου (7/10/1571), από τον ενωμένο χριστιανικό στόλο, με αρχηγό τον αυστριακό Δον Χουάν³, σηματοδοτεί την ίδρυση του Νιοκάστρου. Το Νέο Φρούριο χτίστηκε το 1573, με την λήξη του ενετουρκικού πολέμου. Η νέα αυτή οχύρωση σύμφωνα με τον Ν.Δ Κοντογιάννη είχε μια " ισχυρή εξαγωνική Ακρόπολη (φώτο.1) με πεντάπλευρους προμαχώνες και απλό περίβολο στα δυτικά για προστασία του οικισμού ⁴".Ο οικισμός έφερε το όνομα Anavarin-I Cedid. Το 1577 επί Μουράτ Γ' χτίστηκε με εντολή του, εκτός από ένα τζαμί παρασκευής και ένα μικρό (mescit) μέσα στο φρούριο⁵. Στα τελευταία χρόνια της Β. Ενετοκρατίας, η κάθοδος του Μοροζίνι, και η κατάληψη του Νιοκάστρου (14/6/1686) σήμανε την μετατροπή του τζαμιού σε εκκλησία αφιερωμένη στον Άγιο Τίτο, καθώς συνέπεσε η κατάληψη του Φρουρίου με την τιμή του Αγίου " (ο Μοροζίνι)...διέταξε να μεταβληθεί εις εκκλησίαν μέγαν τσαμίον εν ω εν μέσω πανδήμων χαράς και του κανονιοβολισμού αμφοτέρων των φρουρίων εψάλη δοξολογία επί τη νίκη ⁶".

Σύμφωνα με την Δέσποινα Στεφ. Μιχαλαγά ο Σεφέρ Πασάς της περιοχής, συνθηκολόγησε, ανατινάζοντας όμως την πυριτιδαποθήκη. Σύμφωνα με την ίδια η παρουσία των χριστιανών κατακτητών εντάσσεται στην γενικότερη αντίληψη περί αποκαταστάσεως του Χριστιανισμού, την εκδίωξη των Οθωμανών γιατί ήταν θέλημα Θεού⁷.Βλέπε σημείωση 5, σελ 149 " ο Μοροζίνι προέτρεπε τους Οθωμανούς να εγκαταλείψουν την Πελοπόννησο αφού η θεία θέληση το ήθελε και η τύχη του εγκατέλειψε " .Με αυτόν τον τρόπο προέβαλαν εαυτούς ως πατρώνους των χριστιανών και θεματοφύλακες του χριστιανισμού. Μια τέτοια αντίληψη δεν θα μπορούσε να εκφραστεί αλλιώς παρά με την μετατροπή ενός μουσουλμανικού οίκου

³ (Γ.Παπαθανασόπουλος και Θ. Παπαθανασόπουλος 2000)

⁴ (Ν.Δ Κοντογιάννης χ.χ.)

⁵ (Ν. Κοντογιάννης, Ι Γρηγορόπουλος, Σ. Σάκκαρη, Ε Μπορμπαρίτσα.Μουτάφη,Λάγια, Καραλή χ.χ.)

⁶ (Υπουργείο Πολιτισμού 2008)

⁷ (Δεσπ.Στεφ Μιχαλαγά 2008)

προσευχής σε χριστιανικό. Το 1668 ο τούρκος περιηγητής Evliya Celebi ταξιδεύοντας στην Ελλάδα καταγράφει την ύπαρξη τζαμιού παρατηρώντας μια επιγραφή με χρονολογία Εγίρας 1016 (1607), επιβεβαίωσε την κτίση του μνημείου επί Μουράτ Γ⁸. Στο ίδιο άρθρο ο Ν Κοντογιάννης παραθέτει την τοποθέτηση του Μ. Weithmann ότι η επιγραφή αναφερόταν σε προσθήκη επί Σουλτάνου Αχμέτ Α΄ (1603-1617). Το 1715, όταν οι Οθωμανοί ξαναπαίρνουν το Νιόκαστρο, το " μέγα τσαμίον " μετασχηματισθέν σε εκκλησία του Αγίου Βίτου επανέρχεται κατά την άποψη των μελετητών⁹ στην προτέρα του κατάσταση. Το προεπαναστατικό κίνημα του 1770, γνωστό ως Ορλωφικό¹⁰, φέρνουν πάλι το μνημείο στο προσκήνιο. Ο Αλέξιος Ορλώφ επισκέυασε τα οχυρώματα του Φρουρίου και το κεντρικό τζαμί μετατράπηκε σε ορθόδοξη εκκλησία. Από τα σκαλιά αυτά ο Αλέξιος Ορλώφ διάβασε το διάγγελμα της Μεγάλης Αικατερίνης για εξέγερση ενάντια στον τούρκικο ζυγό. Το Νιόκαστρο παραδόθηκε στον Ιμπραήμ τον Μάιο του 1828. (Οι πληροφορίες μου που αφορούν τον Ι.Ν Μεταμορφώσεως του Σωτήρος από τότε μέχρι σήμερα προέρχονται από την εκπόνηση της προαναφερθείσης μελέτης των ειδικών , επί της αποκαταστάσεως του μνημείου). Η παρουσία των Γάλλων στο Νιόκαστρο το 1829 από την ηγεσία του στρατηγού Maison , και την ακόλουθη μαρτυρία του Α. Blouet, μέλους της επιστημονικής αποστολής του Μορέως βεβαιώνει την ύπαρξη του τζαμιού, ερείπια μιναρέ, είσοδο εκκλησίας με μια κύρια είσοδο και το μιχράμπ. Αναφέρεται επίσης έγγραφο του Υπουργείου Στρατιωτικών 24/2/1842 στο οποίο αναφέρεται η έκφραση " Κατά την Πύλον εκκλησίας " .Επομένως καταλήγουν οι ειδικοί, η λατρεία στον προαναφερθέντα ναό εκφράστηκε μετά το 1842¹¹.

⁸ (Ν. Κοντογιάννης, Ι Γρηγορόπουλος, Σ. Σάκκαρη, Ε Μπορμπαρίτσα.Μουτάφη,Λάγια, Καραλή ,σελ.3)

⁹ (Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας χ.χ.)

¹⁰ (Διονύσης Τζάκης 2003)

¹¹ (Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας χ.χ σελ.4)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ

Στην σημερινή του μορφή, ο Ι.Ν της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος περικλείεται από τις τρεις πλευρές του από περίβολο (εκτός της ανατολικής). Αποτελείται από τον κυρίως ναό και το προστώο, ενώ στην νοτιοδυτική γωνία του σώζεται η βάση του μιναρέ.(βλέπε τοπογραφικό)

ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ

Ο Περίβολος έχει σχήμα ακανόνιστου τραπεζίου και καταλαμβάνει έκταση εμβαδού 1400 τ.μ. Ο τοίχος του περιβόλου είναι κτισμένος από αργολιθοδομή.(φώτο.2)

ΠΡΟΣΤΩΟ

Το πρότερο τζαμί, σημερινή εκκλησιά, στην περιγραφή του ενσωματώνει αυτήν την ποικιλία των αρχιτεκτονημάτων. Στην νότια πλευρά, στο προστώο(φώτο 3) ήταν και η είσοδος του τζαμιού. Δεξιά της και Ν.Δ στη γωνία σώζεται η βάση του Μιναρέ.(φώτο 4) Στις δύο πλευρές της εισόδου διακρίνονται δύο εξωτερικά μιχράμπ.(φώτο 5). Υπάρχει δε η τοξωτή πεσσοστοιχία, από πέντε πεσσούς. (ο εκτός έχει καταστραφεί). Έτσι οι οριζόμενοι τρουλλίσκοι που στεγάζουν τον χώρο είναι τέσσερις αντί πέντε.(φώτο 6) Στο χώρο του οποίου είναι χτισμένο μεταγενέστερο πρόκτισμα από αργολιθοδομή. Δεξιά και αριστερά της εισόδου υπάρχουν δύο όπια κινστέρνας (δεξαμενές νερού που εξυπηρετούσαν τις ανάγκες του κτιρίου)(φώτο 7). Τέλος η κλίμακα που οδηγεί στην είσοδο είναι μεταγενέστερη, ημικυκλικής κάτοψης από λαξευτούς πωρόλιθους και το πλατύσκαλο φτιαγμένο από μαλτεζόπλακες.

ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΣ

Ο κυρίως ναός έχει κάτοψη (φώτο 8) τετραγώνου εσωτερικών διαστάσεων 15X15 μ, και ύψος στο κλειδί του τρούλλου από το δάπεδο περίπου 14 μ. Στο εσωτερικό του τέσσερις πεσσοί στηρίζουν ανωδομή με κεντρικό τρούλλο και τέσσερις καμάρες που διατάσσονται σταυροειδώς.(φώτο 9). Στους ογκώδεις πεσσούς εδράζονται τόξα που

φέρουν τις καμάρες και τον τρούλλο μέσω σφαιρικών τριγώνων. Σε κάθε πλευρά του οκταγωνικού κεντρικού τρούλλου ανοίγεται από ένα μικρό οξυκόρυφο παράθυρο. Η είσοδος του ναού είναι μεταγενέστερη, στην Νότια πλευρά (μετατροπή παραθύρου σε πόρτα).(φώτο 10).

ΜΙΝΑΡΕΣ

(φώτο 11)

Στο Νότιο τοίχο του νοτιοδυτικού γωνιακού διαμερίσματος και σε ύψος 3,77 μ από το σημερινό δάπεδο υπάρχει το άνοιγμα (φώτο 12) πρόσβασης στον μιναρέ. Αυτό μέσω της κλίμακος του μιναρέ οδηγούσε σε ένα υπερυψωμένο δάπεδο-υπερώο. Η πύλη του Μιναρέ εξωτερικά διαμορφώνεται με οξυκόρυφο τόξο. Σήμερα σώζεται μόνο η βάση του μιναρέ. Στο εσωτερικό του μιναρέ σώζεται ελικοειδής πώρινη κλίμακα με κεντρικό φανάρι.

ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΙΕΡΟ

Τρεις αναβαθμοί φτιαγμένοι(φώτο 13) από πωρόλιθο οδηγούν στο ιερό. Το σύγχρονο τέμπλο του, το προσδιορίζει χωρικά. Πίσω από την " ωραία πύλη" μέσα στο ιερό υπάρχει κτιστή Αγία Τράπεζα (φώτο 14) και πίσω από αυτήν στο κέντρο της ανατολικής πλευράς βρίσκεται η κόγχη του κεντρικού μιχράμπ.(φώτο 15). Το μιχράμπ αυτό εγγράφεται σε ορθογώνιο πλαίσιο διαστάσεων 3,08X6,15 μ. όλη η κατασκευή είναι από λαξευτούς πωρόλιθους. Το πλαίσιο διαμορφώνεται με ανάγλυφο κυματοειδή διάκοσμο που ορίζει δυο κατακόρυφα, επάλληλα ορθογώνια σε κάθε πλευρά και ένα οριζόντιο στην απόληξη. Η κόγχη του μιχράμπ έχει πλάτος 1,75 μ., βάθος 0,84 μ. Το άνω τμήμα της κόγχης διαμορφώνεται με σταλακτίτες και το κάτω έχει επτά πλευρές, με μήκος πλευράς 0,42 μ. Η κόγχη έχει επιχρωματισθεί με λευκό χρώμα απευθείας πάνω στους πωρόλιθους και από πάνω, (πριν τις εργασίες αποκατάστασης) έφερε μπλε χρώμα με αστερίσκους. Αριστερά του υπάρχει μικρή κατασκευή με μικρή κοιλότητα, χρησιμεύουσα ως Αγία πρόθεση(φώτο 16) κατά την λειτουργία.

ΤΟ ΤΕΜΠΛΟ

Είναι ένα σύγχρονο ανακαινισθέν τέμπλο με απόληξή του τον Σταυρό με τον εσταυρωμένο. Ο Σταυρός εδράζεται σε μια κατασκευή εν είδη " άγκιστρου ".(φώτο 17) Διαμορφώνονται τέσσερις σειρές θεμάτων. α) Ο Μυστικός Δείπνος μεταξύ Σταυρού και δωδεκάορτου.β) Το δωδεκάορτο αποτελούμενο από δώδεκα ισομεγέθεις, όσον αφορά τα πλαίσια εικόνες γ) Η πρώτη σειρά κάτω από το δωδεκάορτο ακολουθεί την τυπική παρουσία που προσδιορίζει τον αφιερωμένο Ναό. Συγκεκριμένα, δίπλα στην Ωραία Πύλη η εικόνα του Χριστού Βασιλέα επί Νεφών (δεξιά) και ακριβώς δίπλα του ο Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος. Αριστερά η Παναγία Βρεφοκρατούσα και δίπλα της η εικόνα της Μεταμορφώσεως. Τέλος, δ) στην τελευταία σειρά κοντά στους αναβαθμούς υπάρχουν οι εικόνες των τεσσάρων ευαγγελιστών.

ΑΓΙΟΓΡΑΦΗΣΗ ΝΑΟΥ

Ο ναός της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος αγιογραφήθηκε, όπως υποδηλώνει και η υπογραφή στο κάτω μέρος των τοιχογραφιών, από τον Ν.Δ Ανδρόνικο τον Χαλκιδευό.(φώτο 18) Ο Ανδρόνικος είχε καταγωγή από την Χαλκίδα και έλαβε μέρος στον θεσμό των Ολυμπίων, όπου καλλιτέχνες από ολόκληρη την χώρα εξέθεταν τα έργα τους. Στα Γ' Ολύμπια, τα οποία εγκαινιάστηκαν στις 4 Μαΐου του 1875 εκτέθηκαν δυο έργα του, ο " Ιωάννης ο Χρυσόστομος ",ελαιογραφία με τιμή πώλησης 200 δρχ. και η " Ζωοδόχος Πηγή ", ελαιογραφία με τιμή πώλησης 200 δρχ. Έργα του Ανδρόνικου συναντάμε και στον ιερό ναό Αγίου Νικολάου της Μεθώνης Μεσσηνίας όπου αγιογράφησε τον τρούλο καθώς επίσης και το τέμπλο του ναού με την προσωπική του υπογραφή «Τὸν οὐρανὸν τόνδε καὶ τὸ τέμπλεον ἐξωγράφησε καὶ ἐχρύσωσεν ὁ Ν. Γ. Ἀνδρόνικος Χαλκιδεὺς, Μαΐου 20, 1885¹².

Στο Ι.Ν Μεταμορφώσεως του Σωτήρος υπάρχουν οι απεικονίσεις ευαγγελιστών που συνοδεύονται από τις μορφές τεσσάρων ζώων, (πίσω και δίπλα τους) τα οποία προσδίδουν σημειολογικό γνώρισμα στον Άγιο.(φώτο 19,20) Πιο συγκεκριμένα, δίπλα στον Ευαγγελιστή Ματθαίο εμφανίζεται ένα ανθρώπινο πρόσωπο, δίπλα στον

¹² (Ν. Γραικός 2011)

Μάρκο ένα λιοντάρι, δίπλα στον Λουκά ένα βόδι και δίπλα στον Ιωάννη ένας αετός. Ο συμβολισμός αυτός προέρχεται από βιβλίο των προφητειών του Ιεζεκιήλ όπου ο προφήτης είδε όραμα όταν άνοιξε ο ουρανός και η δόξα του Θεού αποτυπώθηκε μεταξύ τεσσάρων ζώων, " και όμοίωσις τῶν προσώπων αὐτῶν· πρόσωπον ἀνθρώπου καὶ πρόσωπον λέοντος ἐκ δεξιῶν τοῖς τέσσαρσι καὶ πρόσωπον μόσχου ἐξ ἄριστερῶν τοῖς τέσσαρσι καὶ πρόσωπον ἀετοῦ τοῖς τέσσαρσι ". Ουσιαστικά αποτελούν τις τέσσερις ιδιότητες του Χριστού. Ο Ματθαίος περιγράφει τον Χριστό στο Ευαγγέλιο του κατά τον ανθρώπινο και μεσσιανικό Του χαρακτήρα, γι αυτό και εμφανίζεται πίσω του ένα ζώο με μορφή ανθρώπου. Στο ευαγγέλιο του Μάρκου ο Ιησούς εμφανίζεται σαν ηγεμόνας-βασιλιάς, γι αυτό και δίπλα από τον ευαγγελιστή Ν Μάρκο εμφανίζεται ο βασιλιάς των ζώων που είναι το λιοντάρι. Ένα ιερό ζώο που συναντάμε στην Π. Διαθήκη και είναι συνυφασμένο με τις ιερουργίες είναι το Μοσχάρι¹³. Πίσω λοιπόν από τον ευαγγελιστή Λουκά είναι το μοσχάρι που συμβολίζει τον ιερατικό χαρακτήρα του Ιησού και τέλος, ο αετός δίπλα στον ευαγγελιστή Ιωάννη. συμβολίζει την θεολογία του και συγκεκριμένα την χριστολογία του καθώς θεολόγησε ως προς την θεότητα του Χριστού και έτσι " θεολόγησε σε ύψιστο βαθμό " (όπως ο αετός δεσπόζει στο ύψος των αιθέρων).

Σε όλες τις αγιογραφίες τα πρόσωπα είναι σκούρα με απόχρωση καφέ στον προπλασμό του προσώπου που συναντάμε κυρίως στην κρητική σχολή αλλά και σε αγιογράφους που έδρασαν την ίδια περίοδο στην περιοχή της Χαλκίδας και της Εύβοιας. Οι εικόνες αποτελούν ένα κράμα μεταξύ βυζαντινότροπων αλλά και δυτικότροπων στοιχείων αφού τα πρόσωπα φέρουν περισσότερο ανθρώπινα χαρακτηριστικά και λιγότερο βυζαντινά. (Φώτο 21)

Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ

" Η ιστορία ο χρόνος και η μνήμη ορίζουν την πολιτιστική κληρονομιά ¹⁴".

Σύμφωνα με τον Δημοσθένη Κορδό, υποψήφιο διδάκτορα ιστορίας Αρχαιολογίας και διαχείρισης πολιτισμικών αγαθών του Παν/μίου Πελοποννήσου το πολιτιστικό τοπίο είναι η " διεπαφή μεταξύ φύσης και πολιτισμού ". Πρόκειται για ένα χώρο στον οποίο η διαμορφώτρια δύναμη είναι ο πολιτισμός εκφραζομένου μέσα από τις δράσεις του

¹³ (Γεώργιος Φωτ Παπαδόπουλος 2022)

¹⁴ (Βόγια-Μαγούλα 2010)

ανθρώπου. Δεν είναι τα τοπία στατικά. Ενέχουν μια δυναμική που προσδιορίζεται από την αέναη ανθρώπινη παρουσία που δημιουργεί, μορφοποιεί και ανασυνθέτει ένα μνημείο και κατ' επέκταση μια ιστορία. Ο χώρος που βρίσκεται σήμερα ο Ι.Ν. Μεταμορφώσεως του Σωτήρος είναι ένα ευρύτερο πολιτισμικό τοπίο, καθώς μιλάμε για το Φρούριο της Πύλου και την περιοχή γύρω από αυτή που ανήκει σε ζώνη προστασίας Α' και ως εκ τούτου αδόμητη περιοχή, σύμφωνα με το ΦΕΚ 1048/β/20-10-1998. Ο σημερινός ναός είναι το σημαντικότερο μνημείο της περιοχής γιατί ενσωματώνει σε όλες τις οικοδομικές του φάσεις την ιστορία του τόπου. Καθ' όλη την διάρκεια του έτους η τουριστική κίνηση έχει προορισμό και αναφορά τον χώρο του Φρουρίου και το υπέροχο πλέον αναστηλωμένο κτίριο του ναού. Είναι άξιο λόγου το γεγονός ότι ο μαθητικός κόσμος της Πύλου και της ευρύτερης περιοχής ξεναγείται στον χώρο. Ο Ναός είναι η βιωματική εμπειρία για την κατανόηση της ιστορίας του τόπου. Η υλική υπόσταση του μνημείου επανασυνδέει τα νοήματα του παρελθόντος στην μνήμη των ανθρώπων που το πλαισιώνουν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η σύντομη παρουσίαση του ιστορικού αυτού μνημείου, του Ι.Ν Μεταμόρφωσης του Σωτήρος Πύλου, έγινε με ιδιαίτερη αγάπη καθώς ο χώρος μου είναι ιδιαίτερα γνώριμος. Ούσα μαθήτρια του Γυμνασίου-Λυκείου Πύλου του παλαιού κτιρίου, θυμήθηκα κατά τα μαθητικά μου χρόνια 1981-1987, το Φρούριο ήταν ο τόπος γυμναστικής μας. Η διαδρομή περιμετρικά έξω από το Φρούριο Νότια κινούμενη ως την Πύλη ήταν ο " Μαραθώνιος " μας μέχρι τον " Έβδομο " που ξεκουραζόμασταν. Στην διαδρομή επιστροφής θυμάμαι τον ναό με πολλά γκρεμίσματα και με επικλινές σημείο πρόσβασης. Η πόρτα εισόδου ήταν κίτρινη. Ο εσωτερικός χώρος ήταν σκοτεινός με πολλά στασίδια, πολλά χαλασμένα και τον άμβωνα στο κέντρο του σημερινού κυρίως ναού ψηλό με μικρό θολίσκο ξύλινο. Ο σημερινός αναστηλωμένος ναός είναι έργο επιστημοσύνης, καλαισθησίας και υψηλής τεχνογνωσίας. Αξίζει στους συντελεστές του η τιμή, και σε εμάς η υπερηφάνεια γι' αυτούς, και τον τόπο καταγωγής μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

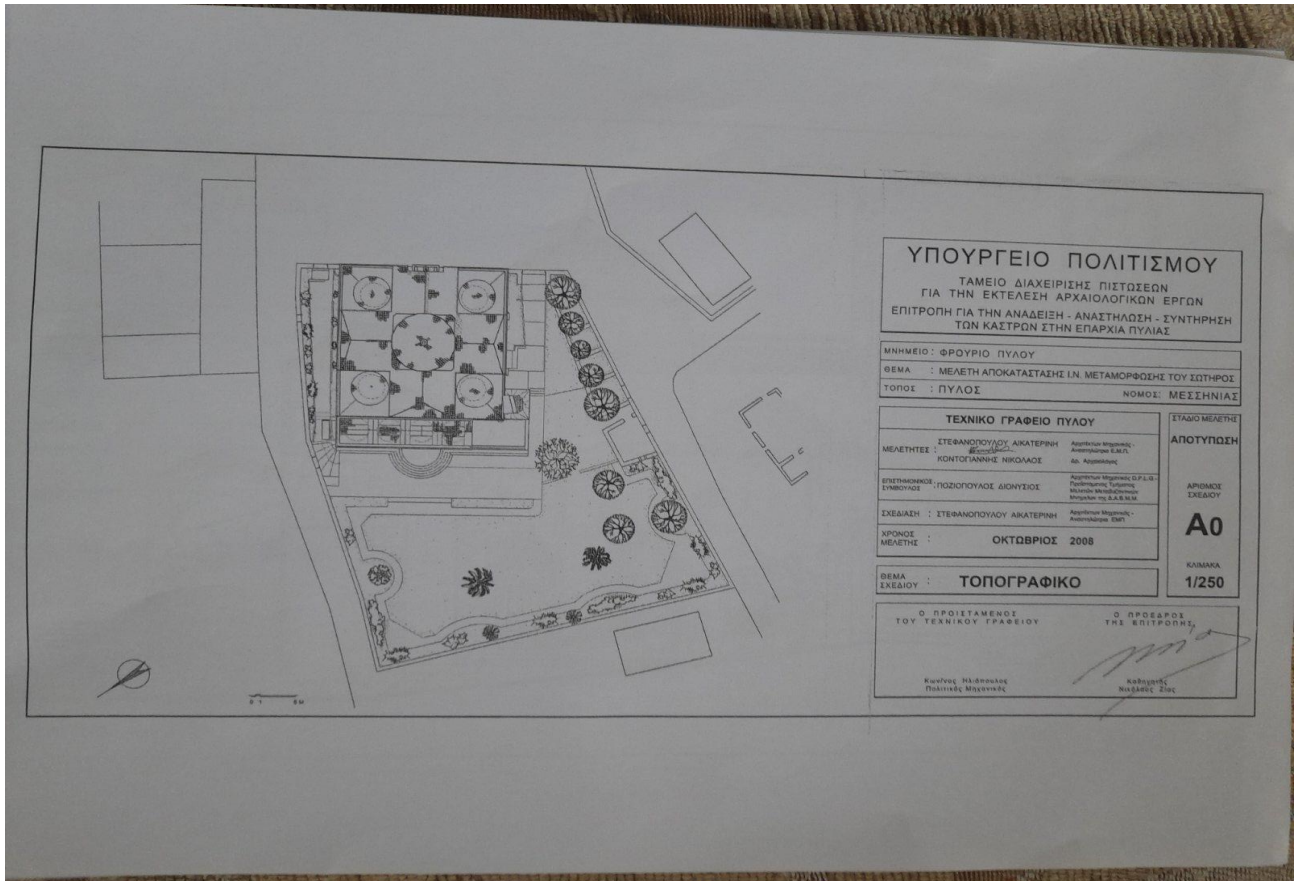
- Βόγια-Μαγούλα. *Τα μνημεία και η μνήμη στην συγκρότηση ενός τόπου*. Αθήνα, 2010.
- Γ.Παπαθανασόπουλος και Θ. Παπαθανασόπουλος. *Πύλος-Πυλία*. Αθήνα, 2000.
- Γεώργιος Φωτ Παπαδόπουλος. *Τα ιερά σύμβολα των τεσσάρων ευαγγελιστών*. 31 Ιανουάριος 2022.
- Δεσπ.Στεφ Μιχαλαγά. *Συμβολή στην εκκλησιαστική ιστορία της Πελ/νήσου κατά την Β' Βενετοκρατία (1685-1715)*. Αθήνα, 2008.
- Διονύσης Τζάκης. *Ιστορία του Ν.Ελληνισμού (1770-2000)*. Μοντάζ: Β Παναγιωτόπουλος. Τόμ. 1. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2003.
- Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας. «Ιστορική επισκόπη της μελέτης αποκατάστασης του Ι.Ν Μεταμορφώσεως του Σωτήρος.» χ.χ. 3.
- Ηρώ-Αλεξάνδρα Βαλσαμάκη. *Πύλος, μελέτη Διαχείρισης και Ανάδειξης του πολιτισμικού τοπίου του όρμου του Ναβαρίνου*. Αθήνα, 2012.
- Ν. Γραικός. *Ακαδημαϊκές τάσεις της εκκλησιαστικής ζωγραφικής στην Ελλάδα κατά τον 19ο αιώνα, Πολιτισμικά και εικονογραφικά ζητήματα*. Θεσσαλονίκη, 2011.
- Ν. Κοντογιάννης. *Μεσσηνία. Συμβολές στην ιστορία και στον πολιτισμό*. Αθήνα: Παπαζήση, χ.χ.

Ν. Κοντογιάννης, Ι Γρηγορόπουλος, Σ. Σάκκαρη, Ε Μπορμπαρίτσα. Μουτάφη, Λάγια, Καραλή. Από τζαμί σε εκκλησία και πάλι πίσω Διερεύνηση ενός οίκου πίστης στην μεταμεσαιωνική Πύλο 771-856. χ.χ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Φώτο 1

Φώτο 2

Φώτο 3

Φώτο 4

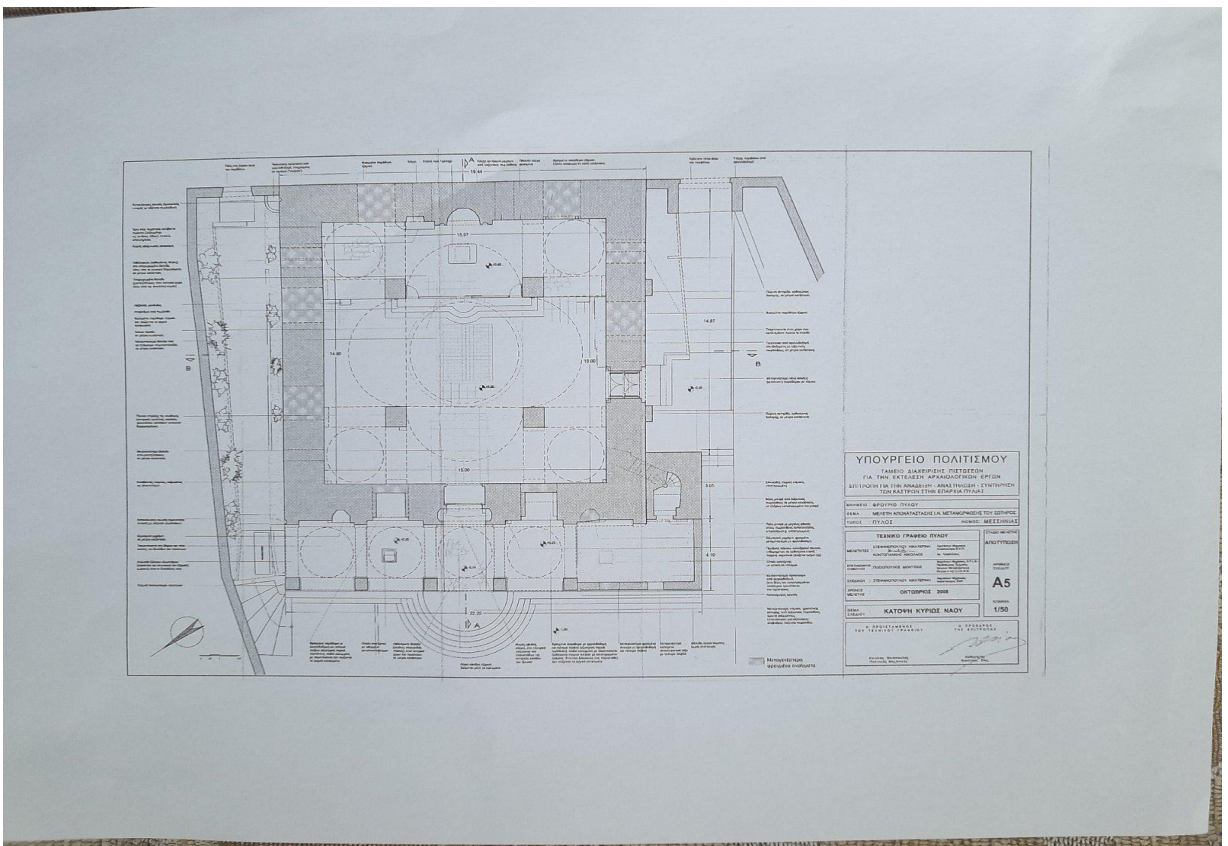
Φώτο 5

Φώτο 6

Φώτο 7

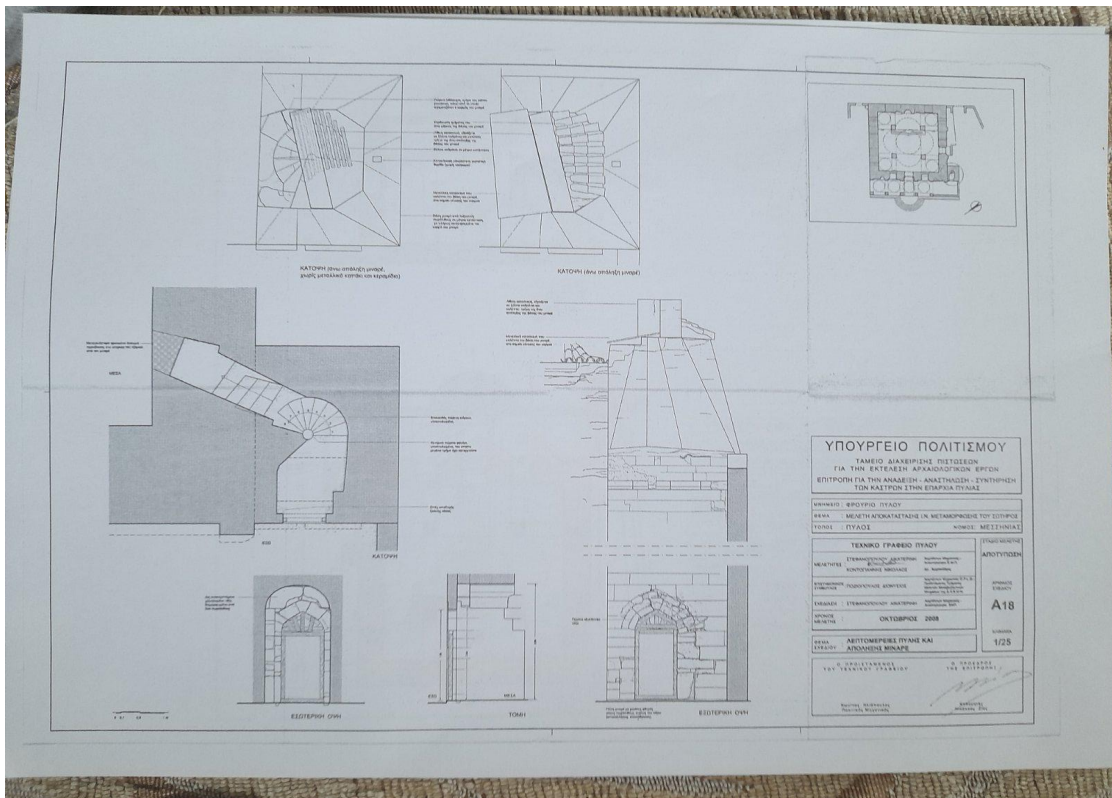
Φώτο 8

Φώτο 9

Φώτο 10

Φώτο 11

Φώτο 12

Φώτο 13

Φώτο 14

Φώτο 15

Φώτο 16

Φώτο 17

Φώτο 18

Φώτο 19

Φώτο 20

Φώτο 21

